Мукачівський державний університет
Кафедра психології
Малопольський державний університет імені Вітольда Пілецького в Освенцімі
Університет прикладних наук в м. Ельблонг
Пряшівський університет
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Становлення особистості: персоногенетичний контекст

Збірник тез доповідей

III Міжнародної науково-практичної конференції

Україна, Мукачево 23-24 квітня 2025 р.

Mukachevo State University
Psychology Chair
The Witold Pilecki State University in of Applied Sciences in Oświęcim
University of Applied Sciences in Elblag
Pryaszów University
Lesya Ukrainka Volyn National University

Personality Formation: Personogenetic Context

Collection of theses
III International Scientific and Practical Conference

Mukachevo April 23-24, 2025

УДК 159.923.2:159.922(043.2)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Науково-технічною радою Мукачівського державного університету (Протокол № 3 від 23.05.2025 р.)

С11

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 квітня 2025р., м. Мукачево / ред. кол. Л. І. Капітан (гол. ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2025. 157 с.

Редакційна колегія:
Капітан Л. І. – д. істор. н., професор (голова); Туріс І. Ю. – к. філол. н., доцент; Корнієнко І. О. – д. психол. н., професор; Щербан Т.Д. – д. психол. н., професор; Брецко І. І. – к. психолог. н., доцент; Воронова О. Ю. – к. психолог. н., доцент.

©Мукачівський державний університет, 2025

цифрових технологій, що може спричиняти професійне виснаження, стрес або навіть відмову від використання таких інструментів у навчальному процесі.

Рішенням для підвищення рівня цифрової грамотності серед викладачів і здобувачів є курси з підвищення цифрової грамотності, тренінги, семінари, на яких можна освоїти нові інструменти та технології. Інтеграція цифрових технологій у навчальну програму через спеціалізовані курси надасть можливість навчити здобувачів ефективно використовувати різні інструменти для навчання. ВА той же час, важливою є підтримка з боку університетів. Навчальні заклади мають створювати умови для постійної підтримки викладачів і студентів, надаючи технічну допомогу, інструкції, а також ресурси для освоєння нових інструментів.

Студентоцентроване навчання у змішаному форматі є перспективним напрямом розвитку сучасної освіти. Воно сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, розвитку самостійності студентів та інтеграції цифрових технологій. Проте для його успішного впровадження необхідно вирішити низку викликів, пов'язаних із цифровою грамотністю, мотивацією студентів, якістю зворотного зв'язку та технічним забезпеченням. Впровадження ефективних методик навчання, адаптація навчальних програм та забезпечення підтримки студентів і викладачів допоможуть максимально реалізувати потенціал цього підходу.

Література:

1. Андрос С. А., Громова, О. В. Змішане навчання: теоретико-методологічні засади та практичні аспекти. Київ: Освіта України, 2021.
2. Биков В. Ю., Шишкіна М. П. Цифрова трансформація освіти: концептуальні підходи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. № 72(4). С. 1-16.
3. Гриньова М. В. Організація студентоцентрованого навчання в умовах цифрової освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. Вип. 10(2). С. 45-52.
4. Єрмоленко А. М. Використання змішаного навчання у закладах вищої освіти: виклики та перспективи. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка.* 2021. Вип. 7(1). С. 89-97.
5. Коломоєць Г. В. Цифрові технології у вищій освіті: виклики та можливості. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 41(1). С. 102-109.
6. Локшина О. І. Перспективи змішаного навчання у вищій школі України. *Освіта і педагогічна наука*. 2020. Вип. 2(1). С. 21-28.
7. Морзе Н. В., Кузнецова Г. С. Методика впровадження студентоцентрованого підходу у змішаному навчанні. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2019. № 3. С. 15-22.

УДК 159.9:364-787.522:355.01(043.2)

ІРИНА ШТИХ
к. психол. н.,
старший викладач кафедри психології
Мукачівський державний університет

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК РЕСУРС В ЧАСИ ВІЙНИ

Складна соціальна ситуація в Україні, пов'язана з воєнним станом, потребує розширення адаптаційних можливостей людини, високого рівня

психічної стійкості, активного включення до діяльності, ефективної її реалізації, У зв'язку з цим розширюється коло досліджень психологічних феноменів, супутніх переживань життєвих та професійних стресів та особистісних ресурсів.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники сходяться на думці, що для вирішення проблеми підвищення життєстійкості, а особливо стійкості до стресу суб'єкта діяльності, необхідний пошук та актуалізація особистісних ресурсів.

Зауважимо, що вперше феномен життєстійкості описав американський психолог С. Мадді, який розглядав його як патерн структури установок та навичок, що дозволяють перетворювати зміни у навколишній дійсності на можливості людини. За С. Мадді, життєстійкість («hardiness») складається з трьох компонентів: залученість, контроль та прийняття ризику [1].

У наш час виділяється лінія досліджень, у яких проблема життєстійкості та долаючої поведінки аналізується в контексті факторів ризику розвитку дезадаптаційних станів особистості, синдрому емоційного вигорання, деформацій особистості (Данилюк І.В., Пінчук І.Я., Бабова К.Д., Осьодло В.І., Титаренко Т.М. та ін.)[2].

Життєстійкість вивчається в контексті подолання стресу, здатності особистості витримувати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню збалансованість і не знижуючи успішність діяльності, адаптації у суспільстві, фізичного та психічного здоров'я, у співвідношенні зі смисложиттєвими орієнтаціями, індивідуально типологічними особливостями особистості, самоставленням, стильовими характеристиками саморегуляції поведінки та інше.

Життєстійкість є складним структурованим психологічним утворенням, що визначається як система переконань, які сприяють розвитку готовності управляти ситуацією підвищеної складності. Зміст життєстійкості характеризується екстраверсією, пластичністю, активністю, щирістю, інтернальною локалізацією контролю.

Життєстійкість пов'язана не тільки з поведінкою і виробленням нової філософії життя у важкій життєвій ситуації, вона пов'язана з різними способами реалізації повсякденного житті і всілякими моментами життєвої невизначеності (О. Чиханцова, 2021)[3].

З точки зору ресурсного підходу життєстійкість виступає внутрішнім ресурсом особистості, яка допомагає впоратися з стресовими, військовими, тяжкими життєвими ситуаціями. Це енергозберігаючий механізм виживання під час життєвих труднощів та соціальних змін; механізм, який дає можливість особистості зберегти свій особистий потенціал для досягнення мети та цілей [4].

Прихильники ресурсного підходу розглядають різні види ресурсів, серед яких виокремлюють як середовищні, так і особистісні ресурси. С. Хобфолл відносить до ресурсів: матеріальні об'єкти і нематеріальні (бажання, цілі); зовнішні (соціальна підтримка, сім'я, друзі, робота, соціальний статус) і

внутрішні (самоповага, професійні вміння, оптимізм, самоконтроль, життєві цінності, система вірувань та ін.); психічні та фізичні; вольові, емоційні та енергетичні характеристики, які необхідні для виживання або збереження здоров'я у важких життєвих ситуаціях, а також служать засобами досягнення особисто значущих цілей [5].

До ресурсів належать суб'єктні якості особистості, такі як емпатія, здатність встановлювати міжособистісні відносини, індивідуально-психологічні особливості людини, самооцінка, самоприйняття, соціальна компетентність, здатність особистості впоратися зі стресом, усвідомлена саморегуляція поведінки, вміння, знання та мотивація людини, когнітивно-психологічні особливості особистості.

Особистісні та психологічні ресурси є основою для формування стратегій поведінки, орієнтованих на подолання тяжких життєвих обставин. Їх функціональна спрямованість полягає в запобіганні, усуненні, зниженні стресу або у відновленні вихідного стану. Такими ресурсами є копінг – поведінка і психологічний капітал особистості (самоефективність, оптимізм, надія, резильєнтність), які досліджували зарубіжні (А. Маслоу, RS Lazarus і S. Folkman , Luthans et al., R. MacCrae, P. Costa , A. G. Billings, R. H. Moos, Ch. S. Carver, J. Connor-Smith), а також вітчизняні дослідники (Пінчук І. Я., Бабова К. Д., Осьодло В. І., Титаренко Т. М. та ін.) [6].

В рамках психоаналітичного напряму можна виокремити підхід Е. Фромма, який описав три психологічні категорії, які визначають ресурси людини в подоланні важких життєвих ситуацій. До таких автор відносить надію, що забезпечує готовність особистості до зустрічі з майбутнім, її саморозвиток і бачення перспектив; раціональну віру – як усвідомлення, виявлення і використання безлічі можливостей; душевну силу (мужність) – як здатність чинити опір спробам поставити під загрозу надію та віру і зруйнувати їх.

Згідно з авторами концепції психологічного капіталу (Luthans et al., 2006) одним із ресурсів тісно пов'язаних із розумінням життєстійкості, є психологічний капітал, який представляє собою позитивний психологічний стан людини, який виражається у прийнятті власної відповідальності та докладанні необхідних зусиль для досягнення успіху в розв'язанні складних завдань (самоефективність); формуванні позитивної атрибуції успіху сьогодення й майбутнього (оптимізм); наполегливому пошуку шляхів до досягнення цілей (надія); здатності підтримувати сталий розвиток незважаючи на проблеми та негаразди (резильєнтність)» (Luthans et al., 2015)[5].

Сукупність описаних вище категорій (надія, віра, мужність, оптимізм, самоефективність, резильєнтність) і доповнює, на нашу думку, таке поняття як життєстійкість; життєстійкість як ресурс, як сукупність можливостей, запасів, засобів, які є в наявності та можуть бути використані за потреби.

Високий рівень життєстійкості пов'язаний з активною життєвою позицією, використанням обставин на свою користь, оцінкою життєвих ситуацій як свідомо обраних, інтерпретацією стресових ситуацій як можливості набуття нового досвіду. Численні дослідження підтверджують, що

життєстійкі переконання й установки можуть бути сформовані шляхом застосування спеціального тренінгу та його ефективність у підвищенні толерантності до стресу, що особливо актуально у нашій країні в часи війни.

Література:

1. Maddi S. Hardiness: Operationalization of Existential Courage. *Journal of Humanistic Psychology*. 2004. Vol. 44, № 3. P. 279-298.
2. Данилюк І., Предко В. Характеристика основних структурних проявів життєстійкості особистості в умовах війни. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2023. № 51. С. 46-51.
3. Чиханцова О. А. Психологічні основи життєстійкості особистості: монографія. Київ, 2021. 319 с.
4. Кондратюк С. М. Життєстійкість як ресурс подолання життєвих труднощів в умовах війни. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2022. № 4. С. 78-83.
5. Hobfoll S. E. Social Support: Will you be there when I need you? A lifetime of relationships / eds. N. Vanzetti, S. Duck. California, 1996. P.12-22.
6. Luthans F. et al. Psychological capital development: toward a micro-intervention. *Journal of Organizational Behavior*. 2006, Vol. 27. P. 387-393.

УДК 305:159.93:316.46:378.091.8(043.2)

ТЕТЯНА ЩЕРБАН
доктор психологічних наук, професор кафедри психології
Мукачівський державний університет
СВІТЛАНА АЛМАШІ
старший викладач кафедри психології
Мукачівський державний університет
ВІКТОРІЯ БОЙКО
здобувачка вищої освіти
Мукачівський державний університет

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СПРИЙНЯТТЯ ЛІДЕРСТВА В СТУДЕНТСЬКИХ КОЛЕКТИВАХ

У психології особистості та соціальній психології особливу увагу приділяють механізмам сприйняття, оцінки й прийняття лідера групою. В умовах сучасного студентського середовища, яке характеризується високим рівнем динаміки, конкуренції й міжособистісної взаємодії, саме гендерні стереотипи можуть значно впливати на психологічне сприйняття лідера. Врахування гендерних аспектів дозволяє глибше зрозуміти, як відбувається формування авторитету, різне сприйняття жінок та чоловіків у ролі лідерів і які психологічні бар’єри постають перед лідерами різної статі.

Студентські колективи як мікромоделі соціуму є надзвичайно чутливими до гендерних стереотипів, зокрема у сфері лідерства. У культурі, де традиційно лідер асоціюється з чоловічими якостями (домінантністю, рішучістю, конкурентністю), жінки-лідерки часто стикаються з подвійними стандартами та упередженим сприйняттям. Саме тому дослідження гендерних аспектів сприйняття лідерства в студентських групах є актуальним для глибшого розуміння динаміки соціальних ролей, формування здорового колективного клімату та розвитку інклюзивного освітнього середовища.

В Україні гендерні аспекти лідерства в студентських колективах